

**ONTWERP VAN DECREET HOUDENDE WIJZIGING VAN HET DECREET VAN 27
MAART 2009 BETREFFENDE HET GROND- EN PANDENBELEID, WAT BETREFT DE
AFSTEMMING OP DE VRIJWILLIGE SAMENVOEGING VAN GEMEENTEN**

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. Algemene toelichting

1. Samenvatting

De regels voor de vrijwillige samenvoeging of fusie van gemeenten zijn opgenomen in een decreet van 24 juni 2016, hierna het decreet Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten genoemd. Dat regelgevend kader heeft ertoe geleid dat 15 Vlaamse gemeenten in een traject van een vrijwillige samenvoeging zijn gestapt.

Via dit ontwerp van decreet wenst de Vlaamse Regering de regelgeving inzake wonen af te stemmen op de vrijwillige samenvoeging van gemeenten. Meer in het bijzonder wordt een generieke regeling uitgewerkt voor de nulmeting en het bindend sociaal objectief in geval van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten.

2. Situering

Op 24 juni 2016 bekrachtigde de Vlaamse regering het decreet dat de regels bepaalt voor de vrijwillige samenvoeging of fusie van gemeenten, hierna het decreet Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten genoemd.

Het decreet Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten biedt een duidelijk kader omtrent de procedure en de voorwaarden om tot een vrijwillige samenvoeging van gemeenten te kunnen overgaan. In dit decreet werd voorzien in de schuldovername door de Vlaamse Overheid ten belope van maximaal 500 euro schuld per inwoner, en in de waarborgregeling, waarbij de nieuwe gemeente minstens evenveel uit het Gemeentefonds zal ontvangen als wat de samengevoegde gemeenten elk apart ontvingen. Omdat de bestuurlijke uitdagingen van fusiegemeenten in de eerste jaren hoger liggen dan bij andere gemeenten, voorziet het decreet eveneens in een tijdelijke stijging van het aantal schepenen. Zo kunnen in de eerste bestuursperiode na de verkiezingen twee schepenen meer ingeschakeld worden dan in gelijkaardige, niet-samengevoegde gemeenten. In de tweede bestuursperiode zakt dat aantal tot een schepen meer.

De Vlaamse Regering ondersteunt de samenvoeging van gemeenten expliciet, zij het op vrijwillige basis. Bij het Agentschap Binnenlands Bestuur van de Vlaamse overheid werd een projectteam "vrijwillige fusie" opgericht, dat voor vrijwillige fusies van gemeenten een coördinerende rol opneemt binnen de Vlaamse overheid. Het projectteam staat in voor de beantwoording van concrete vragen naar aanleiding van concrete praktijken. Samen met de sectoradministraties is proactief een vooronderzoek gedaan naar de impact van een eventuele fusie. Dat is ook gebeurd voor het beleidsveld Wonen. Verder is een draaiboek 'vrijwillige fusies' opgemaakt voor gemeenten die ervoor opteren te fuseren: <http://lokaalbestuur.vlaanderen.be/draaiboek-fusies>.

Op 25 april 2018 nam het Vlaams Parlement de ontwerpen van decreet aan over de vrijwillige samenvoeging – met ingang van 1 januari 2019 – van de gemeenten Meeuwen-Gruitrode en Opplabbeek (Oudsbergen), Kruishoutem en Zingem (Kruisem), Aalter en Knesselare (Aalter), Puurs en Sint-Amands (Puurs-Sint-Amands), Neerpelt en Overpelt (Pelt), Deinze en Nevele (Deinze) en Lovendegem, Waarschoot en Zomergem

(Lievegem). Op 4 mei 2018 werden de samenvoegingsdecreten bekrachtigd en afgekondigd door de Vlaamse Regering.

3. Inhoud

Dit ontwerp van decreet wijzigt het decreet van 27 maart 2009 betreffende het grond- en pandenbeleid. Meer in het bijzonder wordt de impact geregeld van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten op de nulmeting en het bindend sociaal objectief. De impact van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten op de werkingsgebieden van sociale verhuurkantoren en op intergemeentelijke projecten lokaal woonbeleid wordt via een besluit van de Vlaamse Regering geregeld.

Context

Het decreet van 27 maart 2009 betreffende het grond- en pandenbeleid heeft elke Vlaamse gemeente een bindend sociaal objectief opgelegd. Het bindend sociaal objectief, in zijn actuele versie, omschrijft het aantal bijkomende sociale huurwoningen dat in de periode 2009-2025 ten minste moet worden gerealiseerd op het grondgebied van een gemeente. Vertrekpunt is de nulmeting van het bestaande sociaal woonaanbod op 31/12/2007, die als bijlage bij het decreet grond- en pandenbeleid is gevoegd. Van elke gemeente wordt in de regel een inspanning gevraagd van 1,66% bijkomende sociale huurwoningen ten opzichte van het aantal huishoudens in de nulmeting.

Als een gemeente in de nulmeting een aandeel sociale huurwoningen van ten minste 9% had ten opzichte van het aantal huishoudens, geldt die verplichte toename-regeling niet. Als een gemeente in tussentijd de drempel van 9% sociale huurwoningen bereikt, wordt de verplichte toename-regeling "afgetopt" op dat percentage.

Als een gemeente in de nulmeting een aandeel sociale huurwoningen van minder dan 3% had ten opzichte van het aantal huishoudens, heeft zij bijkomend een specifieke inhaalbeweging voor sociale huurwoningen gekregen. De Vlaamse minister van Wonen kan een gemeente geheel of gedeeltelijk vrijstellen van de specifieke inhaalbeweging.

Gemeenten zonder bindend sociaal objectief en gemeenten die hun bindend sociaal objectief hebben behaald of dat zullen behalen als rekening gehouden wordt met het geplande sociaal woonaanbod, kunnen met de Vlaamse minister van Wonen een sociaal woonbeleidsconvenant sluiten.

Impact van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten. Voorstel tot aanpassing

De bijlage bij het decreet grond- en pandenbeleid bevat een nulmeting van het sociaal woonaanbod voor 308 Vlaamse gemeenten. Elke gemeente wordt er bij naam genoemd. Op basis van het aantal sociale huurwoningen en het aantal huishoudens in de nulmeting zijn de bindende sociale objectieven vastgesteld. Fusiegemeenten met een nieuwe naam zitten logischerwijze niet in de nulmeting. Zonder regelgevend initiatief zouden zij met ingang van 1 januari 2019 geen bindend sociaal objectief (meer) hebben. Als een fusiegemeente de naam van een van de oorspronkelijke gemeenten overneemt, kan het zijn dat de gezamenlijke inspanning op het vlak van sociale huurwoningen *de facto* verkleint.

Er wordt voor geopteerd een eenvoudige generieke regeling in het decreet grond- en pandenbeleid in te schrijven: het bindend sociaal objectief (BSO) van een fusiegemeente is gelijk aan de som van de bindende sociale objectieven van de oorspronkelijke gemeenten (zijnde de reguliere inspanning, plus de eventuele specifieke inhaalbeweging).

- Als 2 of meer van de oorspronkelijke gemeenten een BSO heeft, is het BSO van de fusiegemeente gelijk aan de som van de BSO's van de oorspronkelijke gemeenten.
- Als slechts 1 van de oorspronkelijke gemeenten een BSO heeft, is het BSO van de fusiegemeente gelijk aan het BSO van de voormelde oorspronkelijke gemeente.
- Als geen van de oorspronkelijke gemeenten een BSO heeft, heeft de fusiegemeente evenmin een BSO.

Eventueel toegekende vrijstellingen of verminderingen van de specifieke inhaalbeweging blijven behouden. De fusiegemeente krijgt in dat geval een BSO dat gelijk is aan de som van de BSO's van de oorspronkelijke gemeenten, verminderd met de toegekende vrijstellingen of verminderingen.

Lopende sociaal woonbeleidsconvenanten blijven behouden totdat het contingent is opgebruikt of totdat de geldigheidsduur is verstreken, ook al heeft de fusiegemeente een BSO en kan zij er (nog) geen gebruik van maken. Hetzelfde geldt voor samenwerkingsovereenkomsten die een van de oorspronkelijke gemeenten heeft gesloten met een of meer sociale woonactoren over de realisatie van sociale huurwoningen; dit laatste kadert in de indeling van de gemeente in categorie 2b in het kader van een voortgangstoets.

Impact op de zeven fusietrajecten

- Elk van de 7 fusiegemeenten zal een BSO opgelegd krijgen.
- Geen enkele gemeente heeft een vrijstelling of vermindering van de specifieke inhaalbeweging voor sociale huurwoningen gekregen.
- Geen enkele van de oorspronkelijke gemeenten zat in categorie 2b in voortgangstoets 2016 en moest een samenwerkingsovereenkomst sluiten.
- Enkel Nevele en Overpelt hebben een sociaal woonbeleidsconvenant voor de periode 2017-2020.

4. Advies van de Vlaamse Woonraad

De Vlaamse Woonraad bracht op 26 februari 2018 zijn advies 2018/07 uit over het voorontwerp van decreet en over het hoger vermelde ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering, dat impact regelt van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten op de werkingsgebieden van sociale verhuurkantoren en op intergemeentelijke projecten lokaal woonbeleid.

De Vlaamse Woonraad geeft aan dat met het vooropgestelde decretale initiatief de regelgeving wordt afgestemd op de vrijwillige fusie van gemeenten en dat het beleid een aantal gevolgen van de fusies wenst te ondervangen. Door remediërend op te treden wordt rechtszekerheid en duidelijkheid over het te voeren beleid bewerkstelligd en wordt gestreefd naar een zekere continuïteit, aldus de Raad. De Vlaamse Woonraad kan dan ook het initiatief in principe globaal onderschrijven.

Bindend sociaal objectief

De Vlaamse Woonraad acht het wenselijk dat een regeling wordt uitgewerkt om de nadelige effecten van een fusie op het BSO te ondervangen. Hij vindt de keuze van het beleid om te vertrekken van de bestaande regeling logisch. De uitgewerkte regeling heeft geen impact op het te realiseren sociaal woonaanbod via het BSO, alsook de geografische spreiding blijft gewaarborgd.

Hoewel de Raad de uitgewerkte regeling in principe kan onderschrijven vraagt hij verduidelijking over de impact van de voortgangstoets op een fusiegemeenten. Het is voor de Raad niet duidelijk wat een verschillende classificatie van gemeenten, die

vrijwillig een fusie aangaan, betekent voor de fusiegemeente zelf. Wat zijn de implicaties als fuserende gemeenten niet dezelfde inspanningen leveren? Voor de lopende fusietrajecten stelt de problematiek zich enkel voor Aalter en Knesselare die opgedeeld zijn in twee aparte categorieën. Volgens de Raad vormt dit een aandachtspunt (en dit kan eveneens bij toekomstige fusietrajecten voorkomen). De Raad vraagt dan ook verdere verduidelijking over de impact van de voortgangstoets voor de fusiegemeente, in het bijzonder in geval van een verschillende classificatie.

De stellers van het ontwerpdecreet geven aan dat in 2018 opnieuw een voortgangstoets wordt uitgevoerd. Die zal zoals voorheen peilen naar de inspanningen van elk van de samen te voegen gemeenten afzonderlijk. Pas bij de volgende voortgangstoets in 2020 zal worden onderzocht hoe ver een fusiegemeente staat op het vlak van haar bindend sociaal objectief (dat gelijk is aan de som van de objectieven van de samengevoegde gemeenten).

De indeling van gemeenten in categorieën n.a.v. een voortgangstoets geldt in principe maar tot de volgende voortgangstoets, zodat verschillen in classificaties tussen gemeenten uit vroegere voortgangstoetsen niet van tel zijn voor de fusiegemeente. Op dit principe is er één uitzondering: als een gemeente in het kader van een voortgangstoets geacht wordt "kennelijk onvoldoende inspanningen te leveren" om haar bindend sociaal objectief te behalen, zal zij ingevolge artikel 4.1.7 van het decreet Grond- en Pandenbeleid de rechtsplicht krijgen om minstens 25% van de bebouwbare onbebouwde percelen in haar actieprogramma aan te wenden voor een sociaal woonaanbod. Tot op heden heeft geen enkele gemeente de kwalificatie "kennelijk onvoldoende inspanningen" meegekregen, zodat het probleem zich in feite niet stelt.

Andere gemeentelijke instrumenten op het vlak van wonen

Het is de Vlaamse Woonraad niet duidelijk waarom geen regeling werd uitgewerkt voor de lokale toewijzingsreglementen sociale huur, de ontvoogding en andere gemeentelijke instrumenten op het vlak van woningkwaliteit en wonen.

Een en ander heeft te maken met de generieke bepaling over besluiten, reglementen en verordeningen die in het Samenvoegingsdecreet van 24 juni 2016 is ingeschreven. Artikel 13 bepaalt het volgende:

"Artikel 13. Behalve in geval van andersluidende bepalingen van dit decreet blijven in de samengevoegde gemeenten de besluiten, reglementen en verordeningen van toepassing op het grondgebied waarvoor ze zijn uitgevaardigd, tot op de dag dat ze door de bevoegde overheid worden opgeheven."

Concreet betekent dit dat een lokaal toewijzingsreglement van een gemeente die fusioneert met een andere gemeente, na de fusiedatum van toepassing blijft op het grondgebied van de oorspronkelijke gemeente, maar niet automatisch van toepassing wordt op het andere deel van het grondgebied van de fusiegemeente. Hetzelfde geldt voor een ontvoogding in het kader van woningkwaliteitsbewaking en andere gemeentelijke besluiten, reglementen en verordeningen op het vlak van wonen. Dat wil niet zeggen dat de fusiegemeente hier geen initiatief hoeft te nemen. Als de fusiegemeente een al dan niet aangepast toewijzingsreglement wenst in te voeren, zal zij daartoe een nieuwe aanvraag moeten indienen. Als de fusiegemeente een ontvoogding in het kader van woningkwaliteitsbewaking wenst, zal zij daartoe een nieuwe aanvraag moeten indienen. In afwachting blijven de huidige reglementen en verordeningen gelden op het grondgebied van de oorspronkelijke gemeente.

In het draaiboek fusies dat het agentschap Binnenlands Bestuur ter beschikking stelt op haar website, worden de gemeenten in een fusietraject aangeraden om al voor de fusiedatum een inventaris opmaken van de bestaande gemeentelijke instrumenten op

het vlak van wonen in elk van de fuserende gemeenten. Daarna dienen zij te bepalen welke instrumenten zij willen behouden voor de fusiegemeente. De te doorlopen procedurestappen en -termijnen kunnen zij in een plan van aanpak opnemen.

De Vlaamse Woonraad vraagt tot slot aandacht voor een aantal operationele aspecten, zoals bij toepassing van de lokale binding. Kandidaat-huurders dienen hun voorkeur met betrekking tot de locatie van de woning kenbaar te maken. Er moet worden nagegaan hoe na de fusie moet worden omgegaan met deze voorkeuren die destijds beperkt waren tot de oorspronkelijke gemeente. Ook het aantal woningen beschikbaar voor bejaarden, en berekend op basis van het aantal sociale woningen, kan na fusie wijzigen. Verder kan de impact van de fusie op de toepassing van de voorrangregeling worden nagegaan. Het is de vraag of dergelijke operationele kwesties geregeld moeten worden via een overgangsregeling dan wel of de sociale huisvestingsmaatschappij ter zake een praktische regeling kan treffen. Desgevallend kan samen met de lokale woonactoren worden nagegaan hoe de operationele aspecten dienen te worden geregeld.

Het stelters van het ontwerp beaamt dat er aandacht moet zijn voor de operationele aspecten, maar benadrukt dat deze aspecten bij voorkeur in onderling overleg met de lokale woonactoren en met ondersteuning vanuit VMSW en Wonen-Vlaanderen worden uitgeklaard. Een regelgevend initiatief is hier niet nodig.

5. Advies van de Raad van State

De Raad van State bracht op 24 april 2018 zijn advies 63.227/3 uit over het voorontwerp van decreet.

Het advies van de Raad van State bevat louter enkele juridisch-technische opmerkingen.

- Met betrekking tot de inleidende zin van artikelen 2 en 3 vraagt de Raad van State om de laatste decreetwijziging te vermelden, nl. 14 oktober 2016. Dat is gebeurd.
- De Raad van State geeft aan dat de inhoud van het ontworpen artikel 4.1.6/1 van het decreet Grond- en Pandenbeleid ondergebracht mag worden onder artikel 4.1.5, dat wordt hersteld na te zijn opgeheven met ingang van 23 december 2016. De invoeging van een nieuw artikel 4.1.6/1 is dus niet nodig. Terechte bedenking, het wijzigingsvoorstel is doorgevoerd.
- Met betrekking tot de vrijstelling of vermindering van de specifieke inhaalbeweging vraagt de Raad van State te verduidelijken dat het mogelijk is dat meerdere samengevoegde gemeenten een vrijstelling of vermindering van de specifieke inhaalbeweging werd toegekend. Dat is gebeurd.

B. Toelichting bij de artikelen

HOOFDSTUK 1: ALGEMENE BEPALING

Artikel 1. Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

HOOFDSTUK 2. WIJZIGING VAN HET DECREET VAN 27 MAART 2009 BETREFFENDE HET GROND- EN PANDENBELEID

Artikel 2 en 3. Deze artikelen voegen een afdeling 3 toe aan boek 4, titel 1, hoofdstuk 1 van het decreet van 27 maart 2009 betreffende het grond- en pandenbeleid. Dat hoofdstuk bevat een generieke regeling over de nulmeting en het bindend sociaal objectief. De nieuwe afdeling bevat een regeling over de impact van een vrijwillige samenvoeging van gemeenten. Die regeling geldt voor de fusietrajecten die tot een fusie op 1/1/2019 zullen leiden, maar ook voor eventuele toekomstige

fusietrajecten.

In een eerste paragraaf worden een aantal begripsomschrijvingen opgenomen. Het gaat om de begrippen 'samenvoegingsdatum', 'samengevoegde gemeenten' en 'nieuwe gemeente'. Deze zijn overgenomen uit het decreet Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten van 24 juni 2016.

Paragraaf 2 stelt dat het bestaande sociaal woonaanbod in de nulmeting die als bijlage bij het decreet grond- en pandenbeleid is gevoegd, voor een nieuwe gemeente geacht wordt de som te zijn van het bestaande sociaal woonaanbod binnen de samengevoegde gemeenten. Aan de bijlage zelf worden geen wijzigingen aangebracht.

In een derde paragraaf wordt bepaald dat het bindend sociaal objectief voor een nieuwe gemeente gelijk is aan de som van de bindende sociale objectieven van de samengevoegde gemeenten (inclusief eventuele specifieke inhaalbeweging). Een aan een of meer van de samengevoegde gemeenten toegekende vrijstelling of vermindering van de specifieke inhaalbeweging blijft behouden voor de nieuwe gemeente.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Geert BOURGEOIS

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding,

Liesbeth HOMANS